

**Întreprinderile de stat în
contextul pandemiei COVID-19**
impact și recomandări

Companiile de stat: de ce există și ce impact aduc economiei

Autori: Stas Madan

Despre studiu

Scopul studiului este să prezinte o analiză la 360 grade, dar în același timp în format comprimat, despre sectorul companiilor de stat din RM și să stimuleze discuții vizionare privind reformarea sectorului.

- Capitolul 1 – ce sunt companiile de stat și motivația existenței lor
- Capitolul 2 – cum a evoluat contribuția proprietății de stat la formarea valorii în economie și unde companiile de stat încă au o prezență semnificativă.
- Capitolul 3 – prezintă beneficiile și riscurile companiilor de stat unde se trasează liniile de demarcație și diferențele între companiile private și cele de stat
- Capitolul 4 - prezintă esența și importanța principiilor de guvernanță corporativă ale OCDE pentru companiile de stat și implementarea în RM a principiilor date

Definirea companiilor de stat

- **OCDE:** orice entitate corporativă recunoscută de legislația națională ca întreprindere și în care statul își exercită dreptul de proprietate și un control semnificativ prin proprietate deplină, majoritară sau minoritară semnificativă.
- **Republica Moldova:** (i) Întreprinderi de stat și (ii) Societăți comerciale cu capital de stat ori cu capital de stat și privat, având statut de societăți pe acțiuni, iar termenul de „companii de stat” folosit în cadrul studiului se referă în mod special la cele două tipuri de entități economice de stat.

Pandemia a relevat rolul de intervenție al statului în economie

1. Furnizarea de bunuri / prestarea de servicii publice;

2. Îmbunătățirea relațiilor de muncă, în special în sectoarele „strategice”;

3. Limitarea controlului privat și extern în economia națională;

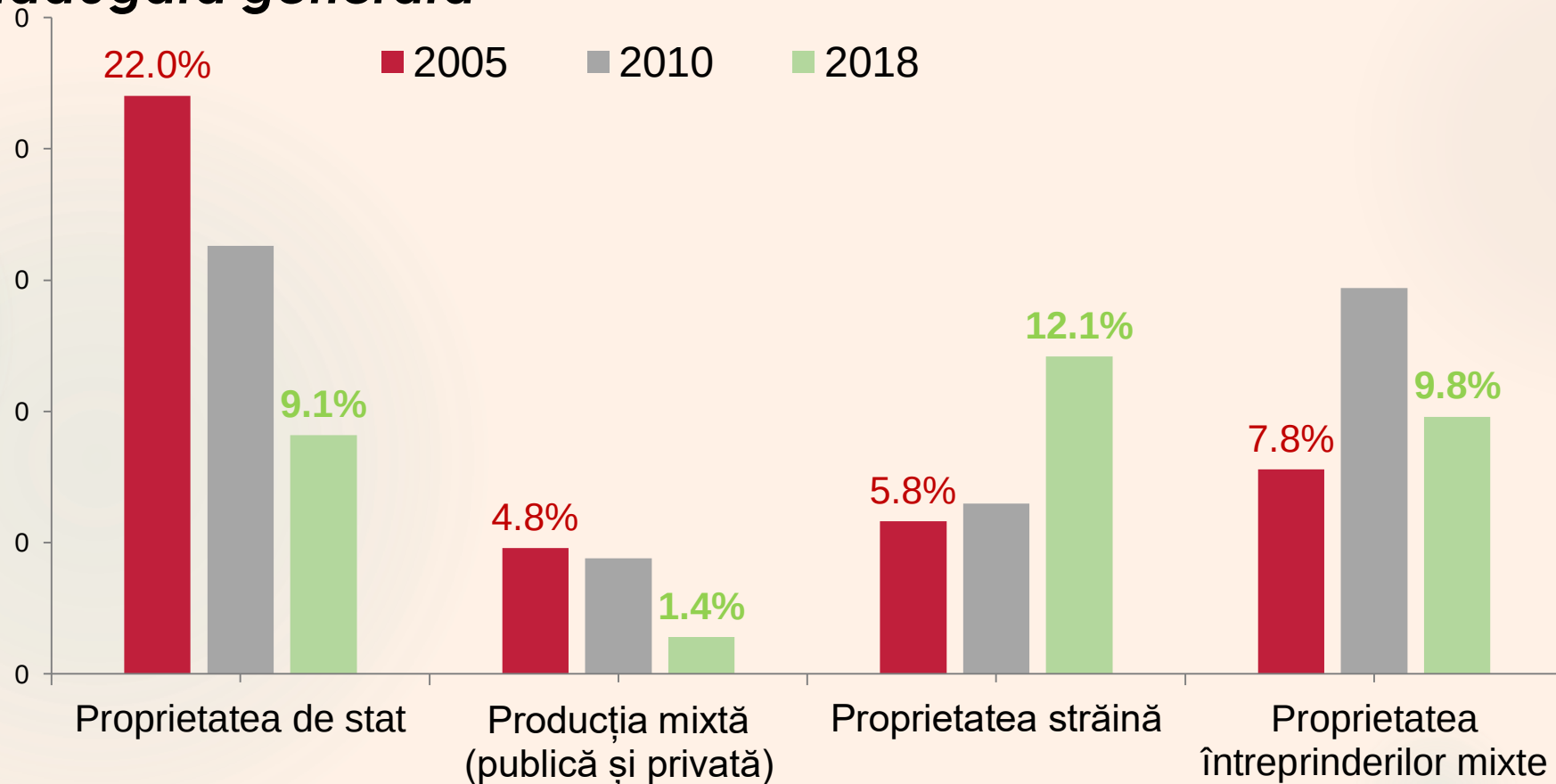
4. Creșterea accesului la servicii publice;

5. Încurajarea dezvoltării economice prin i) susținerea sectoarelor de interes special, ii) lansarea unor industrii noi și emergente, iii) controlul căderii industriilor în declin

Tendința de reducere a prezenței statului în economie

Ponderea unor forme de proprietate în PIB după valoarea adăugată generată

Companiile de stat – prezență semnificativă în economia națională

Indicatori	Întreprinderi de stat	SA cu cota statului peste 30%	Total
Total unități la 01/01/2020, inclusiv:	207	65	272
<i>Întreprinderi active (au prezentat rapoarte la BNS)</i>	<i>138</i>	<i>33</i>	<i>171</i>
Active, mil. lei	23 960	31 858	55 818
<i>inclusiv ponderea în total</i>	<i>5,2%</i>	<i>6,9%</i>	<i>12,0%</i>
Capital Propriu, mil. lei	16 004	11 665	27 669
<i>inclusiv ponderea în total</i>	<i>8,8%</i>	<i>6,4%</i>	<i>15,2%</i>
Număr de angajați	22 573	11 855	34 428
<i>inclusiv ponderea în total</i>	<i>4,1%</i>	<i>2,1%</i>	<i>6,2%</i>
Cifra de afacere, mil Lei	4 036	19 613	23 649
<i>inclusiv ponderea în total</i>	<i>1,0%</i>	<i>4,9%</i>	<i>5,9%</i>

Distribuția pe sectoare a companiilor de stat

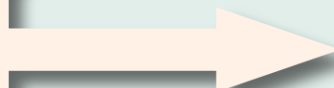
Nr	Sectorul	Personal	Sectorul	Cifra de afacere
1	Transporturi	21.2%	Energie și utilități	63.4%
2	Energie și utilități	15.0%	Comunicații electronice	7.5%
3	Activități de poștă și de curier	13.4%	Colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor; activității de recuperare a materialelor reciclabile	6.2%
4	Silvicultura, piscicultura	9.7%	Transporturi	5.1%
5	Comunicații electronice	7.8%	Construcții civile	4.1%
6	Construcții civile	5.1%	Produse de brutărie și făinoase	2.6%
7	Activități de investigații și protecție	5.1%	Activități de poștă și de curier	1.8%
8	Produse de brutărie și făinoase	4.1%	Fabricarea vinurilor și distilatelor	1.8%
9	Fabricarea vinurilor și distilatelor	2.6%	Silvicultura, piscicultura	1.5%
10	Arhitectură și inginerie; testări și analiza tehnică	2.1%	Alte activități	6.0%
11	Alte activități	14.0%		

* - întreprinderile active din Registrul patrimoniului public conform situației de la 01 ianuarie 2020 (în baza datelor privind numărul de angajați și cifra de afacere din anul 2018)

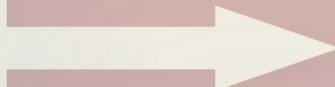
Sectoarele cu cea mai mare prezență a companiilor de stat

Nr	Sectorul	Personal	Sectorul	Cifra de afacere
1	Activități de poștă și de curier	93.7%	Silvicultura, piscicultura	92.4%
2	Silvicultura, piscicultura	92.7%	Colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor	76.2%
3	Energei și utilități	50.7%	Activități de poștă și de curier	73.4%
4	Cercetare-dezvoltare	49.2%	Energei și utilități	66.4%
5	Comunicații electronice	48.9%	Cercetare-dezvoltare	55.3%
6	Fabricarea sticlei	44.2%	Fabricarea sticlei	29.2%
7	Activități de investigații și protecție	30.1%	Comunicații electronice	25.6%
8	Tipărire și reproducerea pe suport a înregistrărilor	27.5%	Tipărire și reproducerea pe suport a înregistrărilor	22.8%
9	Construcții civile	23.7%	Activități de investigații și protecție	22.6%
10	Transporturi	21.0%	Produse de brutărie și făinoase	21.2%
11	Arhitectură și inginerie; testări și analiza tehnică	17.2%	Construcții civile	16.8%
12	Produse de brutărie și făinoase	17.0%	Arhitectură și inginerie; testări și analiza tehnică	15.4%
13	Fabricarea vinurilor și distilatelor	12.8%	Fabricarea vinurilor și distilatelor	9.4%
14	Colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor	9.6%	Transporturi	6.0%
15	Comerț cu ridicata al produselor farmaceutice	4.6%	Comerț cu ridicata al produselor farmaceutice	1.4%

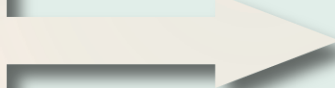
Principiile OCDE - un standard convenit la nivel internațional

1. să profesionalizeze statul ca proprietar;

2. să facă companiile gestionate de stat să funcționeze cu o eficiență, transparență și responsabilitate similare cu cele ale bunelor practici ale întreprinderilor private;

3. să se asigure că concurența dintre întreprinderile cu capital public și întreprinderile private, acolo unde are loc, se desfășoară în condiții de concurență echitabile.

Necesitatea justificării proprietății vs progrese în setarea rolului statului ca proprietar

	Principiile OCDE	Esența / evoluții în Republica Moldova
1	Raționalități pentru proprietatea de stat;	▪ În RM nu există formulată o justificare corespunzătoare a proprietății de stat, ▪ Politica de proprietate încă nu constituie obiectul unor proceduri adecvate de răspundere politică, ▪ Nu sunt definite rațiunile pentru deținerea companiilor de stat individuale (supuse unor revizuri periodice)
2	Rolul statului ca proprietar;	▪ Adaptarea funcției centralizate de proprietate, APP - responsabilă de coordonarea generală a proprietății de stat din întreprinderi ▪ Optimizarea dimensiunii și structurii de administrare a proprietății publice (reorganizarea în instituții publice, reorganizarea & dizolvarea unor companii de stat)

Asigurarea unor condiții echitabile public vs privat și protejarea de imixtiune politică

	Principiile OCDE	Esența / evoluții în Republica Moldova
3	Companiile gestionate de stat în piață;	▪ Asigurarea unor condiții echitabile și de concurență loială între întreprinderile publice și cele private ▪ Pentru RM este necesar un sistem pentru identificarea și stabilirea costurilor obiectivelor politicilor publice atribuite companiilor de stat ca parte a mandatului lor
4	Tratamentul echitabil al acționarilor și altor investitori;	▪ Politică activă de comunicare și consultare cu toți acționarii, cu tratarea în mod echitabil al acestora
5	Relații cu părțile interesate și afaceri responsabile;	▪ Controale interne, programe sau măsuri de etică și conformitate, inclusiv cele care contribuie la prevenirea fraudei și corupției ▪ Companiile de stat nu ar trebui utilizate ca vehicule pentru finanțarea activităților politice și nici nu ar trebui să aducă contribuții la campania politică

Profesionalizarea consiliilor companiilor de stat

– un imperativ absolut

	Principiile OCDE	Esența / evoluții în Republica Moldova
1	Dezvăluirea și transparența;	▪ În general la nivelul întreprinderilor mari informațiile de bază sunt dezvăluite, ▪ DAR transparența nu vizează doar simpla eliberare a informațiilor, ci și calitatea, actualitatea și fiabilitatea informațiilor făcute publice
2	Responsabilitățile consiliilor;	▪ Profesionalizarea membrilor consiliilor prin selectarea în condiții competitive bazate pe merit, inclusiv prin cooptarea membrilor independenți cu experiența și diligența necesară.

Criza COVID-19: companiile de stat între incertitudini și oportunități

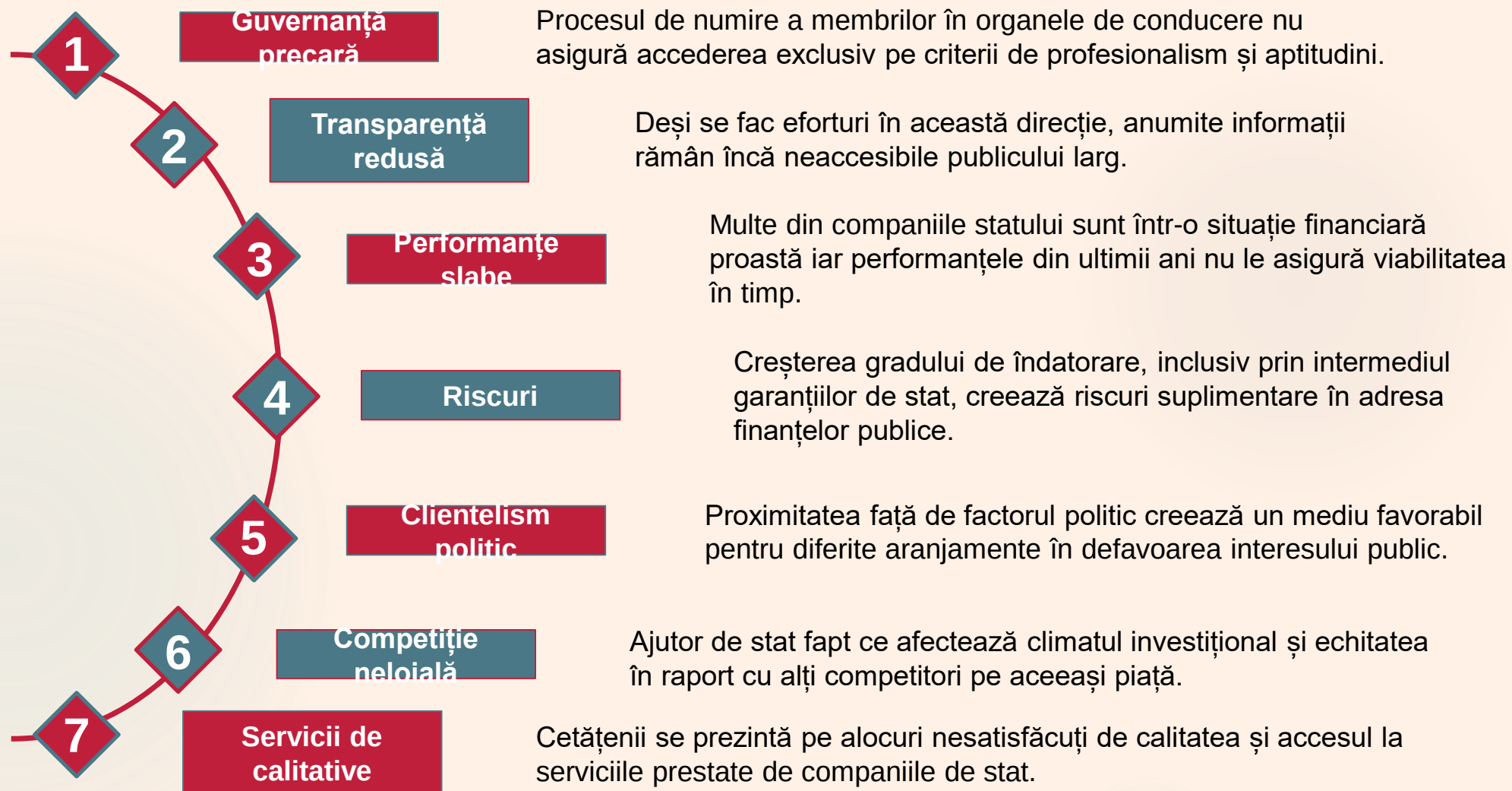
*Autori: Vadim Gumene
Dumitru Pîntea*

Despre studiu

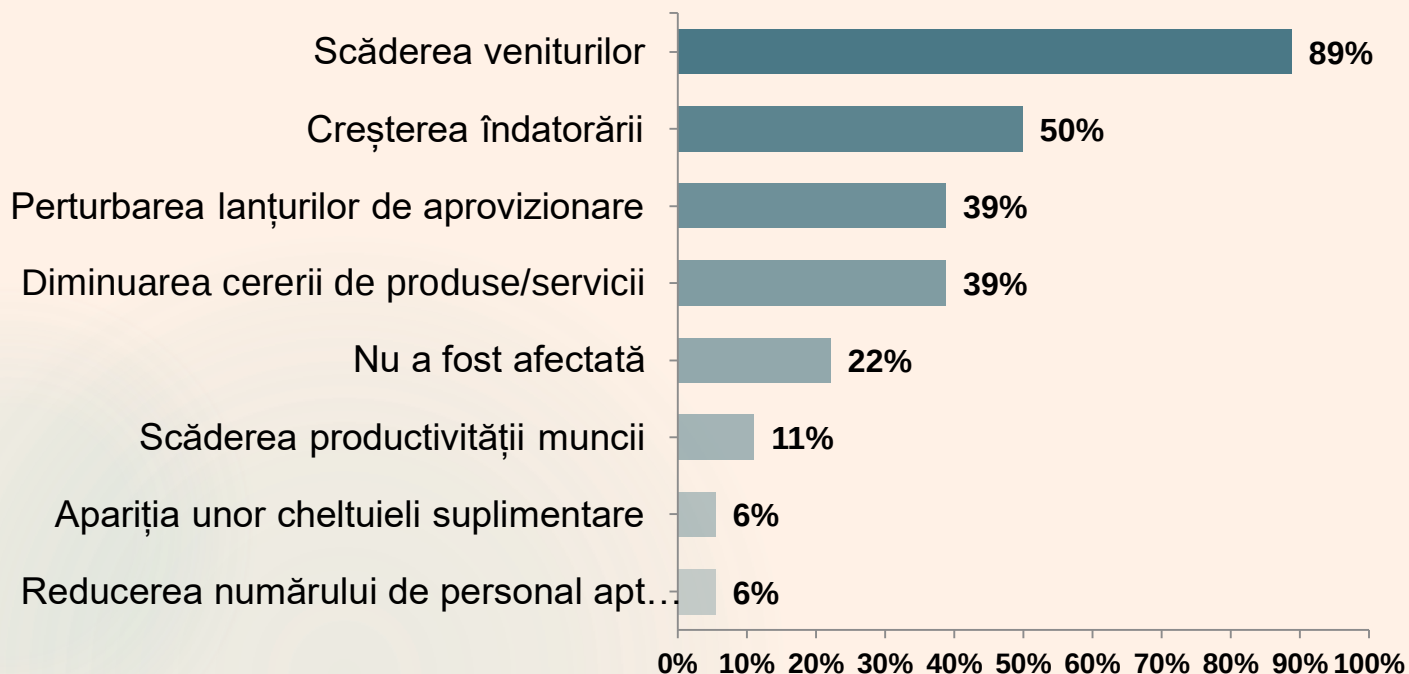
Scopul este de a determina în ce condiții companiile de stat autohtone pot deveni un instrument de depășire a crizei și accelerare a recuperării economice

- Capitolul 1 – situația companiilor de stat până la declanșarea pandemiei (performanțe/probleme sistemice)
- Capitolul 2 – cum au fost afectate companiile de stat de pandemie și cât de pregătite sunt de o eventuală criză
- Capitolul 3 - abordarea la nivel mondial asupra companiilor de stat în contextul pandemiei și a unei eventuale crize economice
- Capitolul 4 - eventuale măsuri ce ar putea fi întreprinse de guvern pentru a susține companiile de stat și a maximiza caracterul distinct al acestora

Carențe sistemice ale unor companii de stat

COVID-19: din pandemie în criză

Criză economică - situația în care condițiile în care se află economia se înrăutățesc semnificativ, și anume o recesiune accentuată a PIB-ului (output-ului) însoțită de falimente și șomaj ridicat.

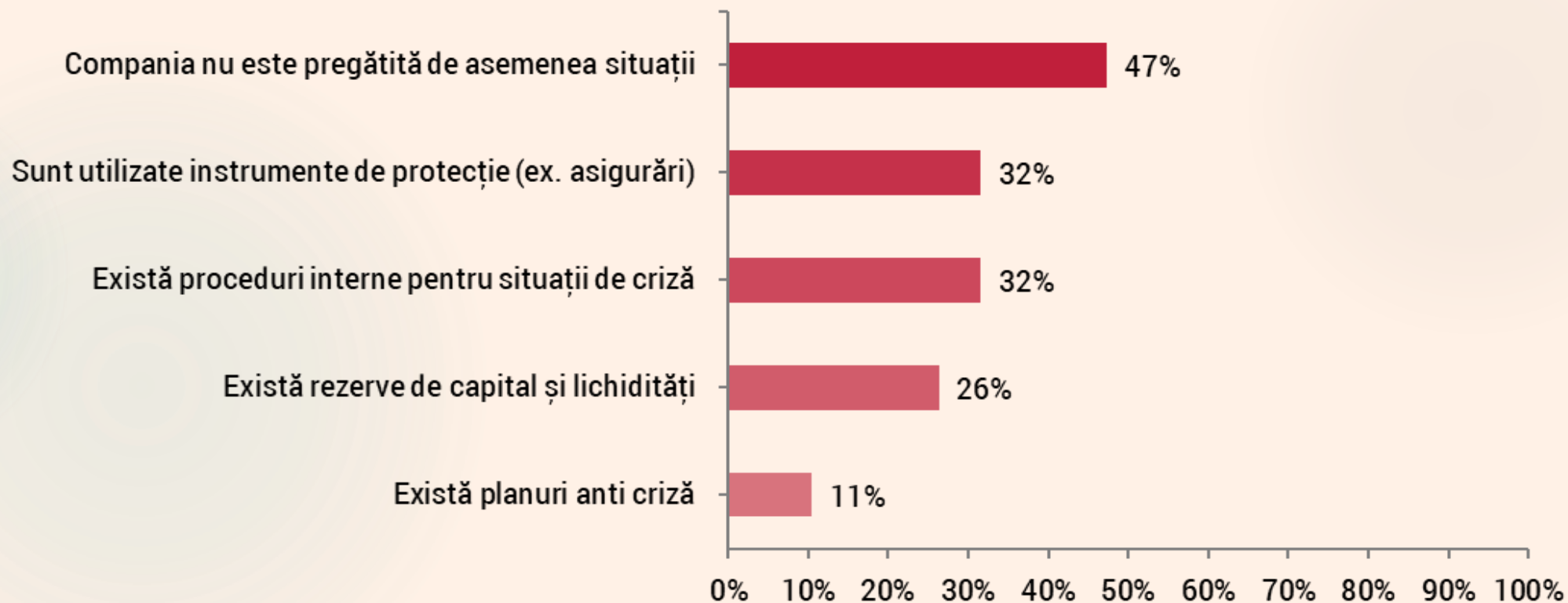
Criza actuală - nu este rezultatul unor cauze specifice anterior menționate, ci consecința unei urgențe de sănătate publică urmare răspândirii virusului Covid-19. Măsurile de carantină și cele de distanțare socială afectează grav desfășurarea mai multor tipuri de activități economice.

- ✓ **Amânarea planurilor de dezvoltare**
- ✓ **Întârzierea plăților fiscale**
- ✓ **Menținerea angajaților**
- ✓ **Întârzieri la încasarea facturilor emise**
- ✓ **Deficit de capital circulant**
- ✓ **Privatizarea pentru acumularea veniturilor bugetare**

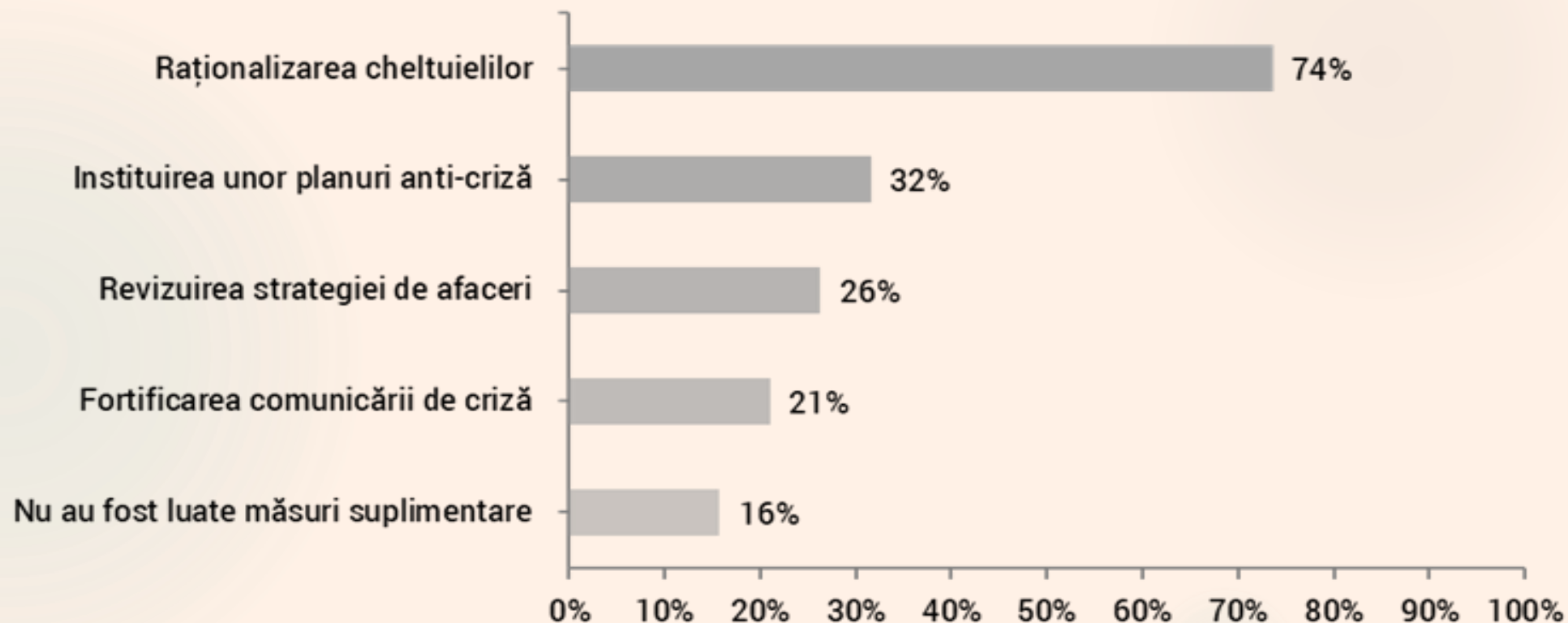
Companiile de stat în perioade de criză

Companiile de stat nu sunt pregătite pentru situații de criză

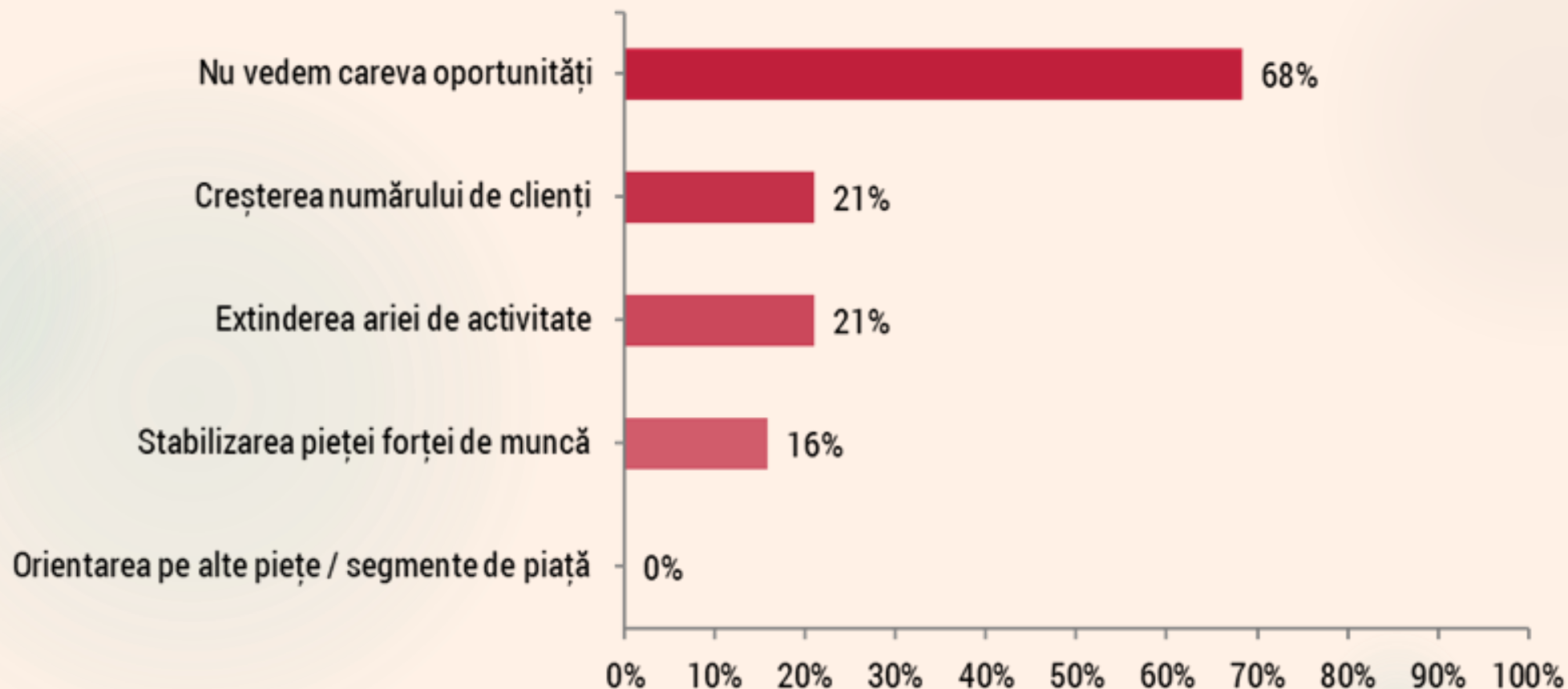
Acțiuni anti-criză

Companiile de stat implementează acțiuni rudimentare

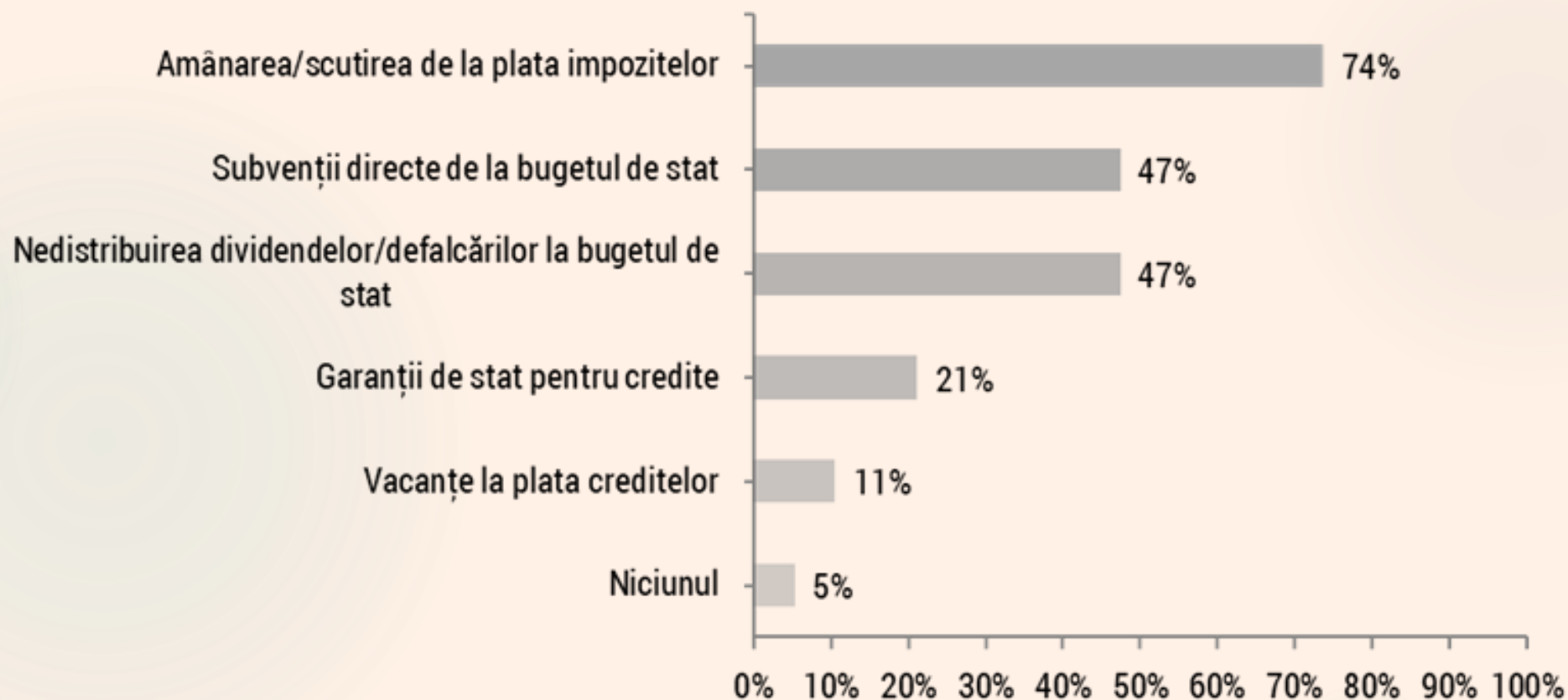
Eventuale oportunități ce pot rezulta de pe urma pandemiei Covid-19

Nu sunt identifice oportunități de dezvoltare

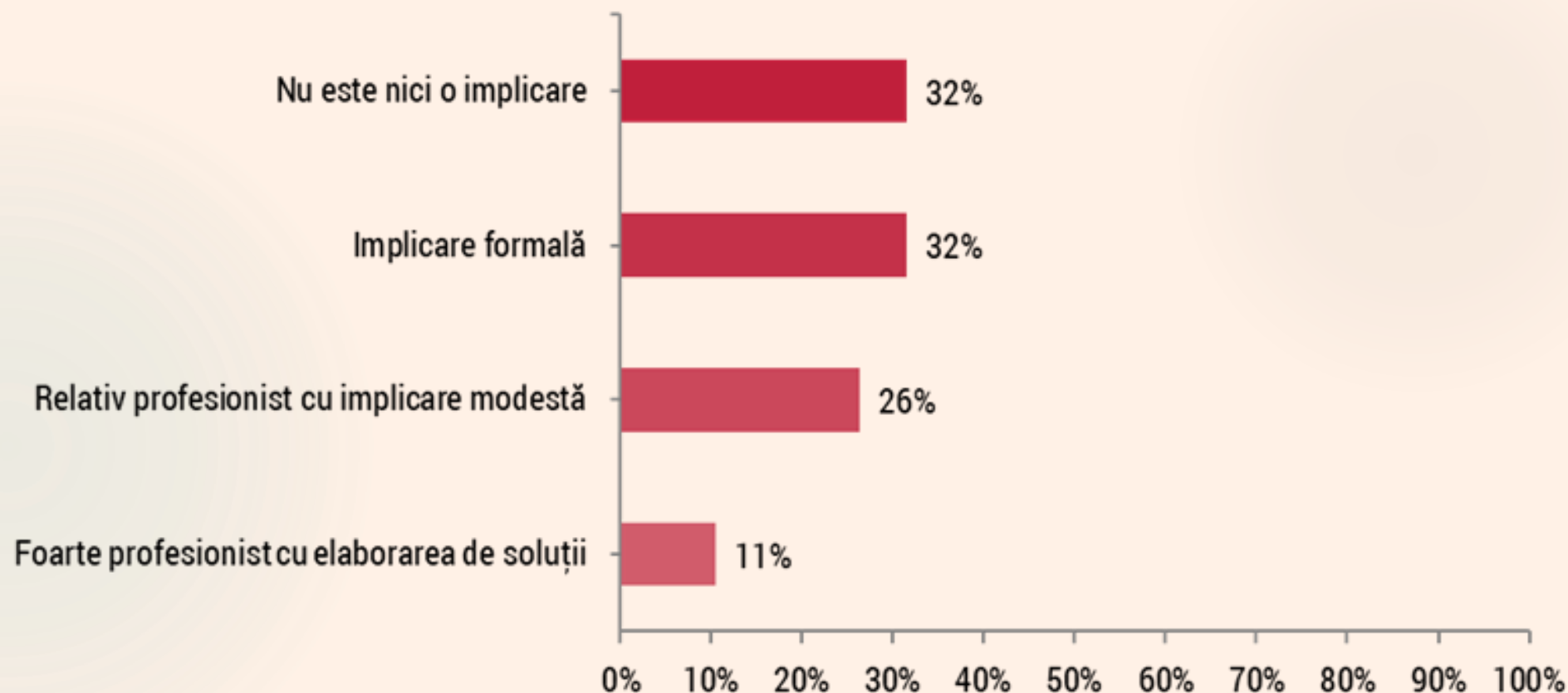
Instrumente potențiale de redresarea rapidă a activității economice

Iarăși din contul finanțelor publice

Suportul oferit de Consiliul de Administrație în perioade de criză

Mai mult o implicare formală

Instrumentele ordinare nu sunt suficiente pentru a face față acestor vremuri neordinare

Intervenția largă a statului în mediul economic este văzută drept soluție chiar și de cei care în trecut considerau statul o amenințare în adresa pieței libere.

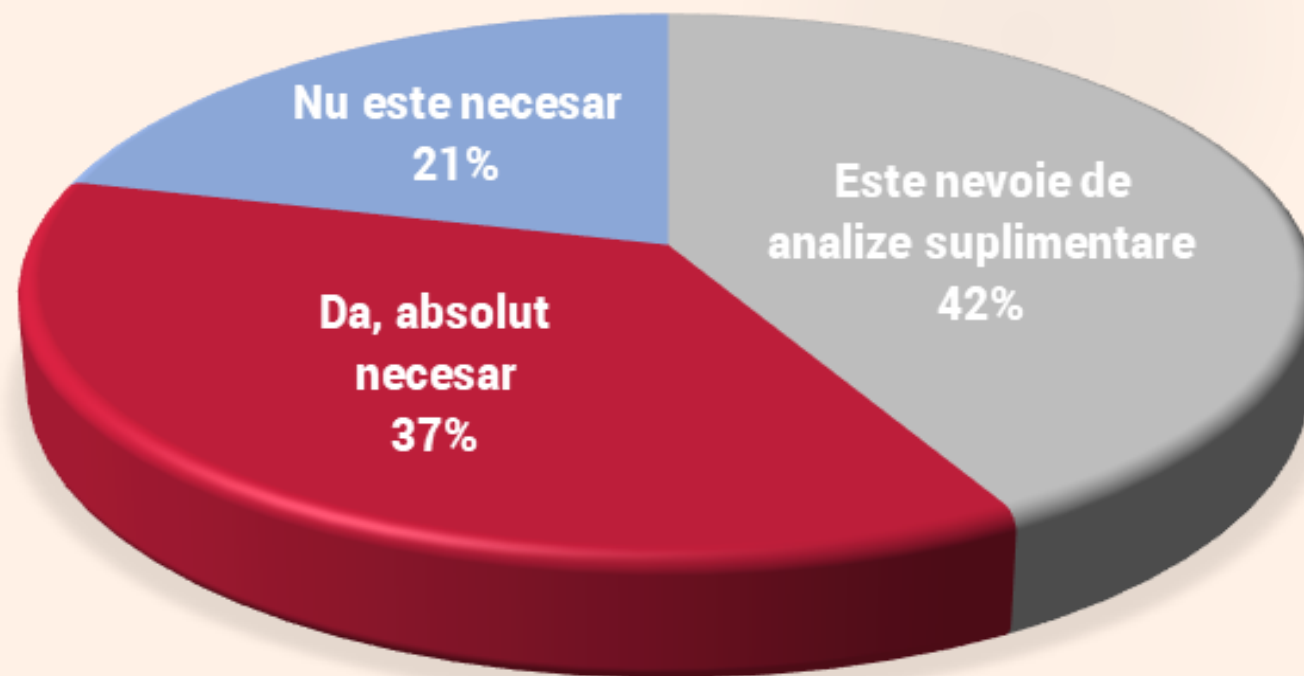
3 dimensiuni în care companiile de stat sunt activ implicate pe plan internațional. Ce posibilități are Republica Moldova în acest sens, după cum urmează:

- **1. Facilitarea accesului la finanțare**
- **2. Oferirea de bunuri și servicii critice societății**
- **3. Implementarea unor politici anti-șomaj**

Facilitarea accesului la finanțare

Guvernul și-a asumat în Planul de activitate evaluarea oportunității creării unei instituții financiare de dezvoltare, fie o bancă fie un fond de dezvoltare/investiții

Răspunsul companiilor de stat -
Necesitatea dezvoltării unei entități financiare de stat care să susțină redresarea economică

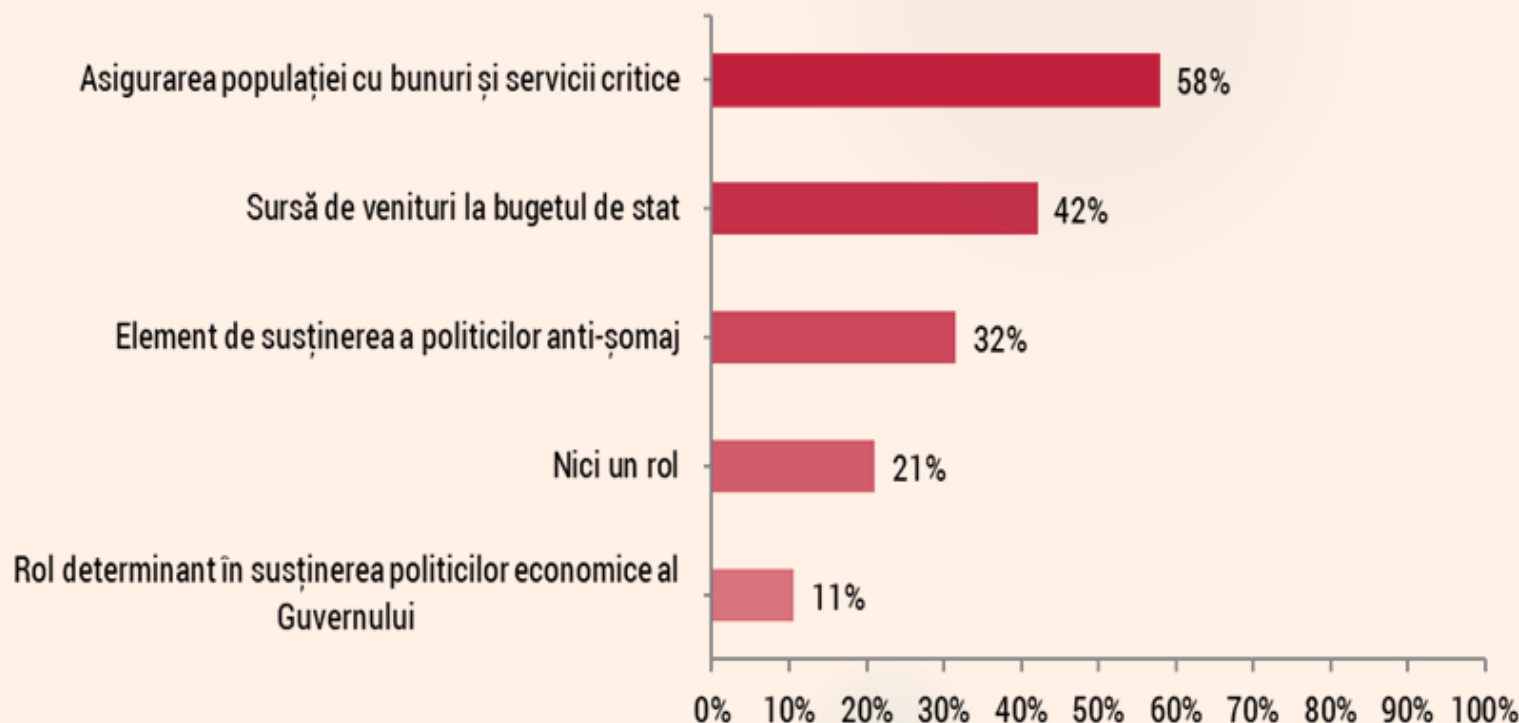
Implementarea unor politici anti-șomaj

Covid-19 are afecte cel puțin duble asupra forței de muncă prin creșterea numărului de șomeri și anume:

- i. Primul val de șomeri – închiderea unor afaceri urmare măsurilor de distanțare socială.*
- ii. Al doilea val de șomeri – degenerarea situației medicale într-o criză economică*

Răspunsul companiilor de stat -

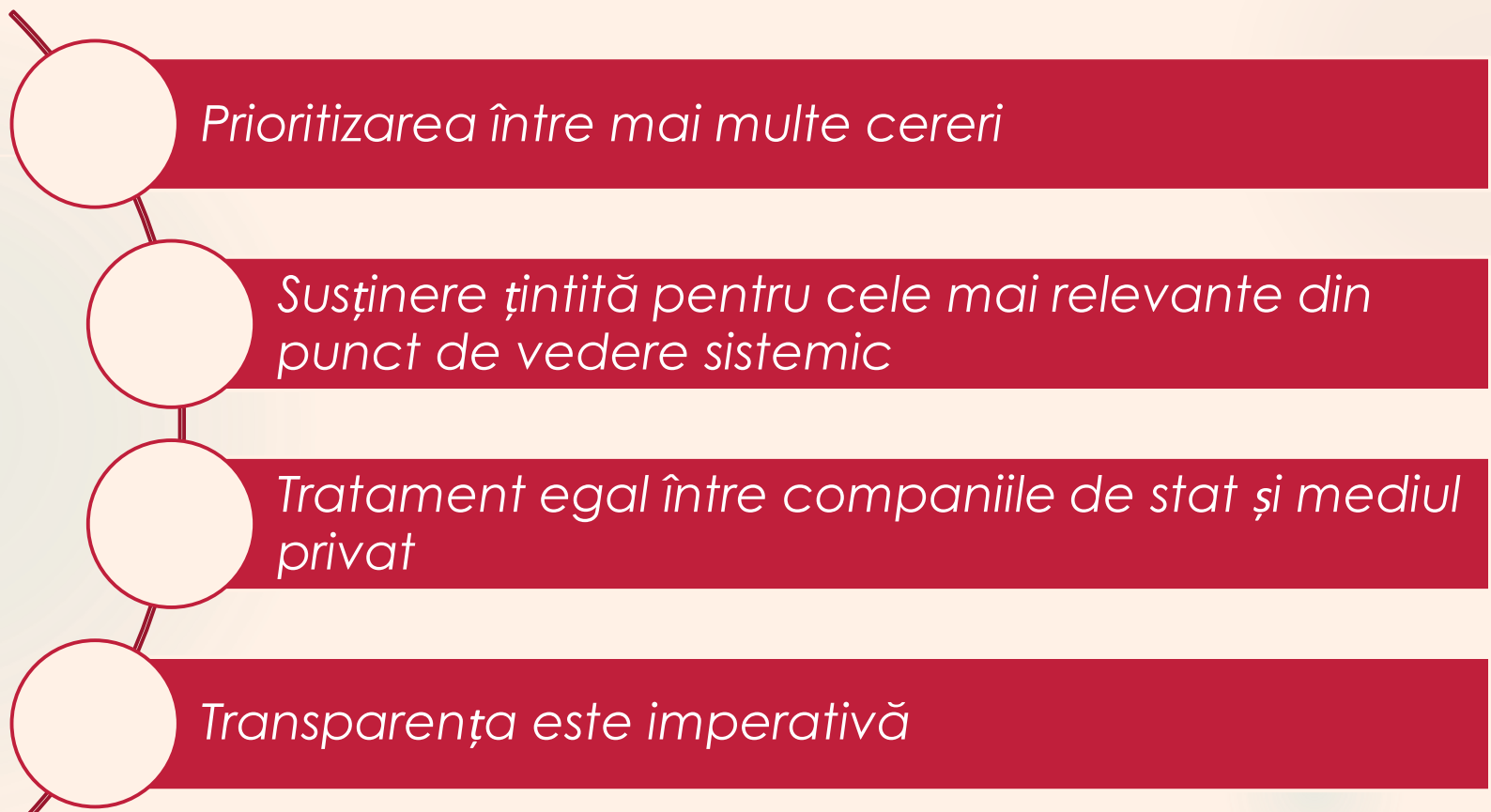
Care ar putea fi rolul companiilor de stat în procesul de redresare a economiei naționale

Sprijinul guvernului: când și cum?

Principiile directoare

În condițiile unor resurse limitate, este iminentă elaborarea unei strategii de acordare a suportului către sectorul companiilor de stat. În furnizarea acestui suport, se recomandă ca guvernele să ia în considerare câteva principii directoare.

Prioritizarea între mai multe cereri

Susținere țintită pentru cele mai relevante din punct de vedere sistemic

Tratament egal între companiile de stat și mediul privat

Transparența este imperativă

Tipuri de măsuri

- ▶ **Opțiuni de consolidare a fluxului de numerar al companiei de stat (au un impact imediat asupra bugetului).**
 - Amânarea contribuțiilor fiscale și de asigurări sociale
 - Subvențiile directe
- ▶ **Opțiuni pentru consolidarea bilanțului companiei de stat (sunt utile în special în cazul companiilor extrem de eficiente).**
 - Injecțiile de capital
 - Conversiile de datorii - capitaluri proprii
- ▶ **Opțiuni pentru a facilita împrumutul companiei (au un impact limitat sau deloc imediat asupra bugetului, dar ar putea implica riscuri fiscale semnificative).**
 - Garanțiile guvernamentale
 - Împrumuturi către companiile de stat
 - Împrumuturi de la băncile publice
- ▶ **Atragerea investitorilor privați.**

Particularități în acordarea suportului în Republica Moldova

La selectarea măsurilor de suport destinate companiilor de stat (și nu numai) este necesară evaluarea atentă a acestora, sub aspectul calificării acestora drept ajutor de stat, și respectiv din perspectiva evitării denaturării mediului concurențial.

Valoarea și structura ajutorului de stat raportat în funcție de forma de acordare (exceptând SIEG), mii lei			
	2016	2017	2018
Subvenții	320438	426128	524059
Alocații bugetare	0	0	48917
Scutiri și/sau reduceri la plata impozitelor, a taxelor și a altor plăți obligatorii	2360521	231838	318290
Acordare a unor împrumuturi în condiții preferențiale	881	562	440
Garanții de stat, garanții acordate de autorități/instituții publice	6656	6365	1235
Reduceri de preț la bunurile și serviciile furnizate	4774	6800	36382
Total	2693270	671693	929324

Strategia de asistență a sănătății financiare pentru companiile de stat

Decizia cu privire la momentul și modul de intervenție va depinde de sănătatea financiară a companiei. Prezumând că sprijinul este considerat necesar și în conformitate cu principiile directoare menționate mai sus, guvernul trebuie să:

- *evalueze capacitatea companiei de a gestiona șocul fără sprijin guvernamental.*
- *monitorizeze indicatorii financiari ai companiei pentru a determina dimensiunea și calendarului suportului.*
- *dacă compania avea pierderi chiar înainte de pandemie, de a înțelege motivele (de exemplu, costul activităților cvasi-fiscale, ineficiențele, managementul defectuos, etc.) și luarea măsurilor necesare pentru limitarea riscurilor potențiale.*

Compania de stat a fost profitabilă înainte de criză și este de așteptat să rămână la fel odată cu reducerea intensității acesteia.

Compania de stat are datorii nesemnificative, dar depinde de transferurile periodice de la buget pentru a acoperi costurile asociate mandatelor de politică.

Compania de stat are pierderi sistematice mari și cu un bilanț slab.

- companii care nu sunt viabile și nu au un mandat de politică critică ar trebui să fie vândute sau lichidate.
- companii strategice (care îndeplinesc principiile directoare) - sprijinul ar trebui să fie însoțit de un pachet substanțial de reforme.

Eforturi mai mari de supraveghere și guvernare

Având în vedere slăbiciunile pe scară largă ale guvernantei care implică companiile de stat individuale, dar și a sectorul per ansamblu, va fi importantă consolidarea controlului și a transparenței.

Supravegherea eficientă a sectorului și o funcție puternică de proprietate.

Transparență financiară și responsabilitate.

Guvernanta corporativă.

Consolidarea gestionării riscurilor fiscale.

Actualizarea cadrului legal.

Vă mulțumim pentru atenție !